

Knihovnické sdružení CILIP v Británii

Sylva Šimsová

simssova@simssova.demon.co.uk

Co je CILIP?

CILIP – *The Chartered Institute of Library and Information Professionals* – je britské sdružení knihovníků a informačních profesionálů, kteří pracují v rozličných oblastech: v průmyslu, obchodu, vědě, technice, vzdělávání, školství, zdravotnictví, ve státních úřadech, v dobročinných organizacích, v národních a veřejných knihovnách.

Cíle CILIP: zaručit, že rozvoj profese knihovníka a informačního pracovníka je jednou z ústředních podmínek rozvoje informační společnosti, rozvíjet profesní znalosti členů, udržovat vysokou úroveň práce s informacemi, podporovat volný a rovný přístup k informacím a prosazovat zájmy členů v širší společnosti.¹

Knihovnická profese

Knihovnictví jako profese se systémem profesního vzdělání bylo v Británii uznáno, až když byla v roce 1877 založena *Library Association* a v roce 1898 obdržela královskou chartu, která symbolizovala vysoké postavení této asociace.

Přesto však nebylo knihovnictví v sociologické literatuře šedesátých let dvacátého století pokládáno za profesi, bylo odsunuto mezi „poloprofesionální“ obory. Ačkoliv knihovníkům byla přiznána vyšší třída – „Knihovníci a sociální pracovníci pocházejí z poněkud vyšší třídy než učitelé nebo zdravotní sestry“ – neměli status profese.²

V definici Ernesta A. Savage z roku 1952 nalezneme klíčové výrazy „rádi čtou“ a „je jim dáno být hostiteli“: „Knihovnictví je výběr, nákup, ukládání a popularizace knih v katalogích, v seskupeních a na výstavách, prováděné muži a ženami, kteří, pracující jako tým, aby knihovna jako celek byla efektivně fungující jednotkou, mají v rámci své kvalifikace a) znalosti z oboru podnikového managementu, b) znají základní knihy z nejrůznějších oborů, c) vědí, co číst, čtou rádi a hodně, a d) jako dobří hostitelé vybírají knihy na základě svých znalostí čtenářů.“³

1 www.cilip.org.uk

2 Goode William J. *The theoretical limits of professionalization*. In Etzioni Amitai. *The semi-professions and their organization*. NY; London : The Free Press, 1969. Ch. 6.

3 Savage, Ernest A. *A librarian's memoirs : portraits and reflections*. London : Grafton, 1952, p. 136.

Jaké jsou typické znaky profese? G. Millerson porovnal 21 definic profese a sestavil seznam 14 znaků v nich zmíněných. Na prvních šesti místech uvádí: dovednosti založené na teoretických znalostech, nutnost vzdělání a odborného výcviku, ověřené schopnosti, organizovanost, aplikace profesního kodexu chování, altruistická služba.

Jeho definice profese zní: „nemanuální zaměstnání vyšší úrovně, které se těší vysokému subjektivně i objektivně uznávanému postavení, má jasně definovanou oblast zkoumání či zájmu a poskytuje určité služby na základě získaného vyššího odborného výcviku a vzdělání.“⁴

Onen postoj vůči klientům, který Savage popsal jako „být hostitelem“ a Millerson jako „altruistickou službu“, hrál v naší profesi důležitou úlohu od samého začátku. Například už v roce 1876 přednesl Samuel Green na konferenci referát na téma „Důležitost vytvoření osobního styku a vztahu mezi knihovníky a čtenáři v lidových knihovnách“.⁵

Původ CILIP

První sdružení britských knihovníků, *Library Association* (LA), bylo založeno před 130 lety v roce 1877.

Po první světové válce vzniklo v roce 1924 vzniklo sdružení ASLIB, *Association of Special Libraries and Information Bureaux*, později přejmenované na *Association for Information Management*.⁶

Rozdíl mezi LA a ASLIB spočíval v tom, že ASLIB sdružoval knihovny, zatímco členy *Library Association* byli především knihovníci. Druhý rozdíl byl ten, že ASLIB byl vytvořen pro knihovny odborné, nikoli veřejné.

Po druhé světové válce, v roce 1959, vznikl *Institute of Information Scientists* (IIS). Moderní informační metody vedly k tomu, že se ve vědeckých informačních střediscích vyžadovala spíše kvalifikace v jednotlivých oborech než klasické knihovnické vzdělání.

Library Association tradičně sloužila knihovníkům a informačním pracovníkům, *Institute of Information Scientists* všem pracovníkům s informacemi a ASLIB firmám a organizacím, s důrazem na management informací.

4 Millerson G. *The qualifying associations : a study in professionalization*. London : Routledge, 1964, p. 5, 10.

5 Green Samuel S. *The desirableness of establishing personal intercourse and relations between librarians and readers in popular libraries : a paper read at the Conference of Librarians held in Philadelphia October 4th, 5th & 6th 1876*. Worcester : The Press of Charles Hamilton, 1876, p. 3, 13.

6 www.aslib.co.uk

Rozdělení informační profese do tří organizací vedlo k překrývání, dublování činností, přestože byla snaha spolupracovat a organizovat společné konference a jiné akce.

Koncem 80. let minulého století byl požádán prof. W. Saunders dvěma z těchto sdružení, LA a ASLIB, aby situaci ohodnotil se zřetelem na to, zda by se informační profese mohla sjednotit. Ve své zprávě doporučil, aby se všechna tři sdružení spojila: „Dohromady představují IIS, ASLIB a LA nesmírně mocnou kombinaci vědomostí v oblasti informační vědy, řízení informací a knihovnictví ve všech jejich aspektech. Mezi těmito třemi oblastmi existuje vysoká míra vzájemné závislosti a obrovský potenciál pro vzájemně výhodnou interakci. Argumenty pro to, aby zmíněný potenciál byl realizován prostřednictvím jedné sjednocené organizace, která by zahrnovala zmíněné tři samostatně fungující organizace, jsou nesmírně silné.“⁷

Saundersova zpráva sice zprvu podnítila diskuzi, ale ta později ustala. V roce 1991 LA odhlasovala, že se diskuze zúčastní, ale ASLIB a IIS v ní odmítly pokračovat.

O pět let později došlo z iniciativy *Institute of Information Scientists* k přípravným diskuzím s *Library Association* a na podzim 2001 odhlasovali členové obou organizací spojení s platností od 1. dubna 2002.

Bob Mackee na konferenci IFLA v referátu s podtitulem „125 let Library Association“ komentoval přeměnu LA v CILIP takto: „Některé věci se mění a jiné se nemění nikdy. Poslání knihoven se nemění; jako tomu bylo vždy, knihovny umožňují lidem přístup k vědění. A podobně je tomu s knihovnickými asociacemi. Jejich poslání se také nemění, zaručují vysokou úroveň služby. Ale protože společnost a technologie procházejí změnami, také knihovnické asociace a knihovny se transformují.“⁸

Bylo dohodnuto, že majetek a zaměstnanci obou sdružení se převedou na novou organizaci. Členské poplatky budou vyměřovány podle příjmů. Nová organizace bude poskytovat služby, které až dosud poskytovaly LA a IIS.

Sdružení ASLIB, které se vyjednávání nezúčastnilo, zůstává samostatné.

Vedle těchto tří organizací, které vzájemně konzultovaly sloučení do CILIP, existuje také *British Computer Society*, založená v roce 1957 pro odborníky v oblasti informačních technologií.⁹

7 Saunders Wilfrid L. *Towards a unified professional organisation for library and information science and services : a personal view*. London : L.A., 1989, p. 58.

8 www.ifla.org/IV/ifla66/papers/164-69e.htm

9 Šimsová Sylva. *Britská koncepce profesního rozvoje v informačních službách : využití profesního rozvoje v Library Association a British Computer Society*. (Příspěvek přednesený na semináři CASLIN 2000 v Luhačovicích.)

Členství v CILIP

CILIP má dnes přibližně 23 000 členů, kteří jsou činní v informatice nebo knihovnictví.

Členství je doporučováno na webové stránce CILIP jako investice do profesního rozvoje jednotlivce i celé profese.

Výhody členství jsou: přístup k informacím (z nichž některé jsou pouze pro členy), vzdělávání, kariérní rozvoj, profesní postavení ve společnosti, kontakty s členy profese, zvyšování individuální i kolektivní úrovně práce.

Členové CILIP mají různé praktické výhody, jako třeba čtenářský průkaz do britské národní knihovny – *British Library*.

Několik let před sjednocením mělo sdružení *Library Association* přibližně 25 000 členů v Británii a asi 100 v zahraničí.

Institute of Information Scientists měl asi 2000 individuálních členů v Británii a zahraničí.

Členy sdružení ASLIB jsou především organizace, i když i jednotlivci se mohou stát členy.

Již dříve zmíněná *British Computer Society* má přibližně 60 000 členů ve více než 100 zemích. *British Computer Society* odpovídá za vzdělání a odborný výcvik, informovanost veřejnosti, ale hlavně za dodržování norem, kvality a profesionální úrovně v oblasti výpočetní techniky. Její Kodex praxe a chování stanoví vysoké požadavky na etiku a odpovědnost. Více než 8000 jejích členů jsou plně kvalifikovaní inženýři.

Knihovnické kvalifikace

V Královské chartě *Library Association* byl uveden požadavek, aby asociace „vedla seznam úředně schválených členů, kteří mohou pracovat jako kvalifikovaní knihovníci a informační pracovníci“.

Členové asociace (nyní CILIP), kteří chtějí získat statut knihovníků s kvalifikací podle charty, musí absolvovat akreditovaný program profesního vzdělávání a pak prokázat své dovednosti v praxi.

Asociace má na jedné straně prostřednictvím svého akreditačního procesu kontakty v oblasti vzdělávání, a na straně druhé i kontakty se zaměstnavateli, a to prostřednictvím schválených programů odborného výcviku zaměstnanců, jejichž absolvování je nutné k získání členství.

Pod názvem *Framework of qualifications* CILIP nabízí několik knihovnických kvalifikací pro různé úrovně knihovnické práce:

Odborní pracovníci mohou získat tzv. *Chartership* s dvoustupňovou strukturou: Nejvyšší stupeň kvalifikace se nazývá *Fellowship*. Je udělován za výjimečné zásluhy.

Na druhé úrovni je *Chartered Membership*. Tato úroveň se pokládá za tzv. „Gold Standard“ – vysokou profesní kvalifikaci. U kandidátů na *Chartered Membership* se předpokládá, že absolvovali některý z akreditovaných univerzitních kurzů.

Pro tzv. asistenty (ti se nepovažují za odborné pracovníky) jsou organizovány vzdělávací kurzy v *The City & Guilds of London Institute*, *The National Open College Network* a *The Scottish Qualifications Authority*. Systém ohodnocování těchto pracovníků se nazývá *Revalidation Scheme*.

Členové CILIP mají možnost zaregistrovat se v tzv. *Mentor Scheme* a získat tak asistenci mentora, zkušeného knihovníka, který pomáhá jiným kolegům v dalším profesním rozvoji. Dobrovolní mentoři z řad zkušených kvalifikovaných knihovníků jsou členům přidělováni podle profesních zájmů a činností. Očekává se, že budou kandidátům průvodci a rádci, že je nebudou pouze školit v povinnostech a odpovědnostech jejich povolání a zařazení, ale že také zajistí, aby si kandidáti zachovali široký profesní rozhled.

Knihovnické kvalifikace z EU, USA, Kanady a Austrálie jsou považovány za ekvivalentní kvalifikacím britským. Kvalifikace z jiných zemí CILIP posuzuje individuálně.

Kvalifikace ze zemí EU, pokud jsou na univerzitní úrovni, jsou přijatelné pro zaměstnání v Británii a pro CILIP *Chartership*.

Úspěšné zkoušky z odborných kurzů je nutno doplnit praxí. CILIP vydává seznam knihoven, které nabízejí výcvik – *Graduate Traineeship* – pracovníkům s univerzitním vzděláním. Na webové stránce CILIP jsou popsány příběhy tří studentů, kteří tímto výcvikem prošli.

Celoživotní vzdělávání

Kdysi se předpokládalo, že se studentům, kteří se chodí do školy vzdělávat – někteří po maturitě, jiní jako postgraduální studenti a někteří jako dospělí studenti z praxe, dostane vědomostí, které jim budou dobře sloužit po zbytek jejich profesní kariéry. Dnes však znalosti a dovednosti získané při studiu jsou užitečné pouze po omezenou dobu.

Vzhledem k rychlému technickému rozvoji a změnám v náplni kurzů se studenti z dřívějších let ocitají v nevýhodě. Praktická potřeba doplnit znalosti, které vývojem zastaraly, vedla k vzniku koncepce celoživotního vzdělávání.

CILIP uděluje odměnu zvanou *Seal of Recognition* za kurzy a praktický výcvik, které podporují celoživotní vzdělávání. Odměna umožňuje členům, aby si uváženě vybírali zdroje dalšího vzdělávání.

CILIP sám organizuje více než sto workshopů ročně – podrobnosti o nich jsou uvedeny na webové stránce. Příklady námětů letošních workshopů: Služba tělesně postiženým, Informační gramotnost na univerzitách, Meziknihovní služba v prostředí Web 2.0, Management výkonnosti.

Letní výroční konference CILIP se nazývá *Umbrella* (Deštník). Pod deštníkem se sejdou všechny zájmové a regionální skupiny CILIP.

Dějiny knihovnického vzdělávání

Library Association zorganizovala první profesní zkoušky knihovníků v roce 1896. V roce 1904 byly zřízeny korespondenční kurzy pro pomoc při přípravě na tyto zkoušky. V roce 1919 se pak při *University College London* otevřela první knihovnická škola.

Korespondenční kurzy, pořádané nejprve *Library Association* a později (od roku 1930) organizací *Association of Assistant Librarians*, pokračovaly ještě mnoho let. I já jsem se jich účastnila, nejprve jako studentka (1952–1956) a později jako učitelka (1957–1964). Byla to forma dálkového vzdělávání, které využívali studenti nejenom v Británii, ale i z mnoha jiných zemí. V prvních letech byli mezi učiteli takoví významní knihovníci jako James Duff Brown, Berwick Sayers a Ernest Savage. Během druhé světové války byli do korespondenčních kurzů zapojeni i tři váleční zajatci.¹⁰

Po druhé světové válce měli vojáci při návratu do civilního života možnost získat grant, který jim umožnil studovat. Vedle knihovnického kurzu na *University College London*, který existoval již od předválečných let, začal nový kurz na *North Western Polytechnic* a později i na jiných vysokých technických školách a univerzitách. Nebylo dost míst pro studium na plný úvazek a většina knihovníků studovala dálkově v korespondenčních kurzech nebo chodila do večerních kurzů. Procento kandidátů, kteří při zkouškách propadli, bylo vysoké. Profesní vzdělání mělo špatnou úroveň. Některým zaměstnancům se na pracovišti dostalo výuky a opory, jiným nikoli.

---

¹⁰ Davey J. S. *The Role of correspondence courses in education for librarianship. In Library education today: report of the national conference held at Chaucer House in May 1957.* London : L.A.L&H.C.B., 1957, p. 12-17.

V roce 1964 *Library Association* rozhodla, že pro zvýšení úrovně profesního vzdělávání bude nutné, aby všichni studenti navštěvovali kurzy denního studia. Otevřely se nové knihovnické školy a z řad knihovníků byli získáni noví učitelé. Takto jsem se já stala lektorkou na *North-Western Polytechnic*, později zvané *Polytechnic of North London* a nyní *Metropolitan University*.

Práce v nových knihovnických školách byla nesmírně zajímavá. Naším cílem bylo formulovat teoretické znalosti, na kterých byly založeny dovednosti knihovníků. Intelektuální klima v naší profesi bylo na to zralé. Šedesátá léta se nesla ve znamení zájmu o knihovnický výzkum a vznikla i různá neformální seskupení, jako např. *Classification Research Group*, zabývající se teoretickými problémy.

Library Association postupně uvolňovala svoji kontrolu nad učebními osnovami a zkouškami a po zavedení akreditace mohly školy začít uplatňovat své vlastní představy.

Na začátku 80. let 20. stol. pak bylo v Británii 17 knihovnických škol, jejichž kurzy akreditovala *Library Association*.

Během osmdesátých let pak vyvstal problém vztahu knihovnictví k příbuzným oborům. Knihovníci začali mít obavy, že budou vytlačeni odborníky z oblasti informačních technologií. Některé knihovnické školy to řešily tím, že umožnily učitelům (byla jsem jednou z nich), aby získali druhou kvalifikaci v oboru informační technologie.

Dnes existuje mnoho kurzů všech druhů – od tradičního knihovnictví k virtuálnímu. Seznam *Departments and schools of Information Studies, Information Management, Information Systems etc in the United Kingdom*¹¹ před několika lety obsahoval údaje o devadesáti školách působících v této oblasti. V názvech 46 škol najdeme slovo „computing“, v 15 „information“, ve 13 „business“, v 9 „management“, ve čtyřech „librarianship“ a v dalších třech jiné termíny. Mezi 19 školami, které mají v názvu „information“ nebo „librarianship“, 10 škol nabízí knihovnický kurz. To naznačuje, že počet institucí, které vyučují knihovnictví, zůstává stejný, ale vedle nich je dnes mnoho nových kurzů, ve kterých jsou nabízeny blízké obory.

Profesní vzdělávání mimo CILIP

Také již zmíněný *Institute of Information Scientists*, založený v roce 1958, měl profesní vzdělávání informačních pracovníků zakotveno jako část svého programu.

ASLIB organizuje veřejné kurzy a konference na různá odborná témata.

Společnost *British Computer Society* uděluje různé stupně členství a prosazuje standardy vzdělání organizováním vlastních mezinárodně uznávaných zkoušek a akreditacemi univerzitních kurzů.

11 www.shef.ac.uk/jis/publications/wordlist/wlist2.html – bohužel tato stránka už neexistuje.

Když jsem před 23 lety vstoupila do *British Computer Society*, byla jsem v nevýhodě proto, že jsem nezapadala do „standardního“ profilu nového člena. I když jsem měla poměrně vysokou funkci v příbuzné profesi a mohla jsem se prokázat i celou řadou relevantních publikací, nenabídli mi odpovídající členství na vyšší úrovni, ale jednali se mnou jako s kterýmkoliv jiným čerstvým absolventem.

Mezi způsobem, jakým CILIP a *British Computer Society* dohlíží na profesní úroveň svých členů, jsou určité paralely:

Obě instituce se ve své činnosti řídí Královskou chartou a vedou seznam registrovaných kvalifikovaných členů s uvedením jejich profesní úrovně.

U členů se předpokládá, že navštěvovali akreditované profesní kurzy, po jejichž absolvování prošli obdobím řízené praxe.

Obě instituce udržují spojení jednak se vzdělávacími institucemi (prostřednictvím akreditací) a jednak se zaměstnavateli (dohledem nad praxí).

British Computer Society organizuje vlastní zkoušky, zatímco *Library Association* (nyní CILIP) již před mnoha lety zkoušky vzdala.

Obě instituce sestavují program akcí, jehož cílem je poskytnout členům aktuální informace o vývoji v oboru.

Ani jedna z těchto institucí nemá právo zakazovat výkon povolání: právo pracovat v daném oboru není vyhrazeno jen pro akreditované členy těchto organizací.

Obě instituce považují celoživotní vzdělávání svých členů za podstatu jejich profesionality.

CILIP a hledání zaměstnání

CILIP poskytuje svým členům poradní službu při hledání zaměstnání: jak najít volné místo, jak podat žádost, jaké mohou očekávat pracovní podmínky a plat.

V rámci CILIP existují dvě agentury, které pomáhají členům najít zaměstnání:

INFOMATCH je zprostředkovací kancelář pro knihovnická místa v Británii.¹²

LIBEX international library and information job exchange zprostředkovává mezinárodní výměny.¹³

---

¹² www.cilip.org.uk/jobscareers/infomatch

¹³ www.cilip.org.uk/jobscareers/libex

CILIP poskytuje členům informace o platech:

Chartered Members by neměli dostávat méně než 22 500 liber ročně.

Doporučené platy ve školních knihovnách jsou: asistent 14 000–15 450 liber; začínající odborný pracovník 20 600–22 500 liber; odborný pracovník (Chartered Member) 22 500–26 800 liber; ředitel 27 800–40 200 liber.

Doporučené platy v univerzitních a vědeckých knihovnách jsou: asistent 16 500–18 500 liber; začínající odborný pracovník 18 500–22 500 liber; odborný pracovník (Chartered Member) 22 500–29 500 liber; ředitel 41 000 liber a výše.

Doporučené platy ve veřejných knihovnách jsou: asistent 15 450–17 500 liber; začínající odborný pracovník 18 500–22 500 liber; odborný pracovník (Chartered Member) 22 500–28 000 liber; ředitel 61 000 liber a výše.

Také ASLIB má zprostředkovací kancelář pro hledání pracovních míst knihovníků a informačních pracovníků.

Publikace, výzkum, informace pro členy CILIP

Členové CILIP mají přístup k informační službě, která odpovídá na jejich dotazy. Odpovědi na nejvíce kladené otázky se najdou na webové stránce CILIP, přístup k nim však mají pouze zaregistrovaní členové.

Pod názvem *Top Tips from CILIP's Advice Team* připravila informační služba krátké souhrny o problémech, které členy nejvíce zajímají: ochrana osobních dat, schopnost vést, duševní zdraví, management času.

Členové mají také k dispozici právní stanovisko k problémům spojeným se záznamy o uživatelích knihoven a jejich zpřístupnění policii.

Mezi služby pro členy dále patří přístup k elektronickému zpravodaji *News eBulletins*, databáze knihovnických abstraktů *Library and Information Science Abstracts* a mezinárodní databáze o výzkumu *Information Research Watch International*.

CILIP vydává měsíčník *Update*, který pokračuje v tradici *Library Association Record*, a má nakladatelství knihovnické literatury nazvané *Facet Publishing*.

V poslední době byl podán návrh na reorganizaci činnosti CILIP podle plánu nazvaného *Towards a New Business Model*. Změny se týkají metod akreditace členů a financování zájmových skupin. Některé skupiny se obávají, že změny financování budou k jejich nevýhodě, a oponují jim.

Cíle a plány

Program CILIP obsahuje následující cíle: Zaručit vysokou úroveň v práci s informacemi a znalostmi, podporovat princip rovného přístupu k informacím, napomáhat členům k dosažení vysoké profesní úrovně.

CILIP reprezentuje zájmy profese v jednání s vládou a jinými veřejnými činiteli, které informuje o problémech profese a předkládá odborné posudky do diskuze o veřejných zájmech, například o otázce duševního vlastnictví.

V roce 2005 CILIP schválil dokument o intelektuální svobodě, nazvaný *Intellectual Freedom, Access to Information and Censorship*.

CILIP koordinuje mezinárodní činnost týkající se profese a udržuje kontakt s mezinárodními organizacemi. Umožňuje návštěvy knihovníků z ciziny, včetně pracovních stáží.

Plán výzkumu z roku 2005 je k dispozici na webových stránkách pod názvem *CILIP Policy for Information & Library Research*.

Profesní etika

Krátce po založení v roce 2002 navrhla rada CILIP, aby byly vytvořeny dva dokumenty: seznam etických zásad profese a kodex pro profesní činnost. Později byl ustanoven etický panel. Letos vznikla (pouze pro členy) webová stránka pro diskusi o etických otázkách.¹⁴

Etický kodex zřídka poskytuje „správné“ řešení etických problémů, protože v každé konkrétní situaci je nutné hledat rovnováhu mezi často i protikladnými zásadami.

Pracovníci v knihovnách a informačních institucích vytvářejí most mezi informacemi a jejich uživateli. Není to snadný úkol a vyžaduje citlivost a odpovědnost.

Nový britský kodex sdružení CILIP se v podstatě podobá etickým kodexům, kterými se řídí *American Library Association* (ALA), zvláště jejímu prvnímu kodexu z roku 1939, ale jednotlivé body britského kodexu jsou lépe uspořádány, protože formulace vycházejí z abstraktních principů.

Návrh etického kodexu je rozdělen do dvou částí:

První část uvádí základní principy chování knihovníků a informačních pracovníků, které se týkají dobrého jména informační profese, uchovávání informací pro budoucnost, ohledů k zájmům společnosti, umožňování přístupu k informacím, celoživotní-

¹⁴ www.inforesponse.co.uk

ho sebevzdělávání, služby, rovnosti uživatelů, objektivního pohledu a nezaujatosti pracovníků, ochrany důvěrných informací a soukromí uživatelů, úcty k autorským právům, ke kolegům a k „rozumným požadavkům“ zaměstnavatelů.

Druhá část pak aplikuje tyto principy na oblasti odpovědností pracovníků, které se týkají jejich odborného profilu, uchovávání informací pro budoucnost, uživatelů informací, kolegů, zaměstnavatelů a společnosti. Rozdělení britského kodexu na principy a aplikace ponechává místo pro nové situace, se kterými se profese bude setkávat.

Sdružení ALA vydalo v USA od roku 1939 už čtyři verze etického kodexu pro knihovníky (1939, 1975, 1981 a 1995). První z nich je velice důkladná a shrnuje pravidla chování do pěti oblastí týkajících se vztahu knihovníka k zaměstnavateli, místní komunitě, k pracovníkům v knihovně, k profesi a ke společnosti. Pozdější verze jsou kratší a některá z jejich pravidel zrcadlí konkrétní problémy dne, například v roce 1975 veřejnou debatu o rovných možnostech pro každého bez ohledu na rasu.

Poslední kodex ALA z roku 1995 zdůrazňuje kvalitu – dokonalost odborných výkonů. Myslí se tím získávání a vylepšování knihovnických znalostí i podpora odborného rozvoje kolegů a budoucích zájemců o povolání.

Za významnou hodnotu je u knihovníka pokládán vztah ke čtenářům (klientům), ve kterém blaho klienta je ze všeho nejdůležitější. Očekává se, že knihovník nikdy nebude uplatňovat své osobní zájmy na úkor čtenářů, kolegů nebo zaměstnavatele. Knihovníci pracují s informacemi a musejí znát přesnou hranici mezi svými názory a odbornými povinnostmi.

Část knihovnického poslání se týká odpovědnosti za ochranu kulturního dědictví.

Při vykonávání těchto povinností musí knihovník dbát na práva intelektuálního vlastnictví, která jsou dnes, v době nových médií, velice složitá. Dále existuje otázka zachování důvěrnosti týkající se jednak informačních zdrojů samých a jednak čtenářových otázek a toho, jak zdrojů používá.

Kodex *American Library Association* předpokládá, že knihovník bude „zastávat princip intelektuální svobody“ a „bránit pokusům o cenzuru v knihovně“.

British Computer Society má také etický kodex, který pokrývá následující oblasti: veřejný zájem, povinnosti k nadřízeným, povinnosti k profesi, odborné schopnosti a poctivost.

Z podrobného srovnání kodexů *British Computer Society* a kodexů knihovnických vyplývá, že v oblasti informačních technologií se etické problémy týkají především

dodržování pracovních podmínek zakotvených ve smlouvách se zaměstnavateli nebo zákazníky. V knihovnických kodexech jde o službu uživatelům, kteří jsou viděni jako část společnosti, a o uchování informací pro budoucnost.

Závěr

V minulosti existovali vždy jedinci, kteří drobnou vytrvalou prací udržovali v chodu paměť civilizace. Byli to třeba vypravěči, kteří se učili od předchozích generací, nebo písaři, kteří opisovali knihy. Jedním ze znaků těchto jedinců bylo, že pracovali pro druhé: nevyprávěli sami sobě, neopisovali pro sebe.

Zdá se tedy, že v jádru našeho a podobných povolání je tradice služby druhým – aplikovaný altruismus. Archetypálním vzorem naší profese je páter Vrba (Josef Schmidinger), který v kapsách roznášel knihy po kraji. Neměl z toho zisk, ani to nebylo jeho zaměstnání. Bylo to jeho životní poslání: záleželo mu na šíření vzdělanosti v českém jazyce. V Británii najdeme podobné příklady nezištné činnosti pro druhé mezi těmi, kteří v minulém století zakládali čítárny, aby se chudina mohla povznést získáním gramotnosti. U nás šlo o záchranu jazyka, v Británii o vyrovnávání hmotných a třídních rozdílů. Společným znakem v obou zemích byla altruistická myšlenka.

Druhým znakem našeho povolání je oproštěnost, nejenom v tom, že knihovník od služby čtenářům neočekává osobní zisk, ale také, že přijme s otevřenou myslí to, k čemu čtenář službu použije.

CILIP se v důrazu na profesní etiku zapojuje do těchto starých tradic. Zároveň však pomáhá svým členům udržovat krok s moderním technickým, profesním a společenským rozvojem.